

ICOMOS

Smjernice za procjenu utjecaja na baštinu za dobra Svjetske kulturne baštine

Publikacija Međunarodnog vijeća za spomenike i lokalitete
siječanj 2011

Zavod za prostorno uređenje
Dubrovačko-neretvanske županije

Prevela Dubravka Zvrko
2013.

ICOMOS, 49-51 rue de la Fédération 75015 Paris, France
U suradnji s Centrom Svjetske baštine

© ICOMOS, 2011. All rights reserved.

Smjernice za procjenu utjecaja na baštinu za dobra Svjetske kulturne baštine

Svrha

Dati smjernice za Procjenu utjecaja na baštinu (HIA) za dobra Svjetske baštine (WH) kako bi se učinkovito procijenio utjecaj mogućeg zahvata na izuzetnu univerzalnu vrijednost (OUV) tih dobara.

Smjernice su namijenjene menadžerima, promotorima, konzultantima i donositeljima odluka, a trebale bi biti relevantne i za Odbor Svjetske baštine kao i za zemlje članice.

Koncept OUV (izuzetna univerzalna vrijednost) čini osnovu Konvencije o Svjetskoj baštini i svih aktivnosti koje se provode u vezi s dobrima koja su upisana na listu WH.

Konvencija o Svjetskoj baštini, za zaštitu svjetske kulturne i prirodne baštine, usvojena 1972. godine, identificira dobra «**izuzetne univerzalne vrijednosti**» kao «svjetsku baštinu cijelog čovječanstva» u svrhu njene «zaštite i prenošenja budućim naraštajima». Ta dobra su prepoznata upisom na Listu Svjetske baštine koji provodi Odbor Svjetske baštine u kojem su predstavnici 21 zemlje članice.

Njihovu izuzetnu univerzalnu vrijednost priznaje Odbor Svjetske baštine u trenutku upisa na listu, a od 2007. ona je utvrđena Izjavom o izuzetnoj univerzalnoj vrijednosti (OUV). **OUV dakle definira stav u trenutku upisa i o njemu se ne pregovara.**

Konvenciju o Svjetskoj baštini ratificirale su zemlje članice, čime su se obvezale na zaštitu dobara identificiranih kao OUV na svome teritoriju, u svrhu zaštite zajedničke baštine čovječanstva. To znači da se OUV mora očuvati kroz zaštitu upravo onih atributa koji je čine izuzetnom i univerzalnom.

Dobra Svjetske baštine su dakle individualna dobra s jasno artikuliranom internacionalnom vrijednošću. Pojedini njihovi elementi ne doprinose nužno izuzetnoj univerzalnoj vrijednosti, ali oni koji doprinose moraju biti odgovarajuće zaštićeni.

Ove smjernice definiraju metodologiju kojim će Procjene utjecaja na baštinu (HIAs) biti prilagođene potrebama dobara Svjetske baštine kao posebnih cjelina, procjenjujući utjecaj na attribute OUV na sustavan i koherentan način.

Ove smjernice su izrađene slijedom međunarodne radionice u organizaciji ICOMOS-a u Parizu, u rujnu 2009.

Sadržaj

1. Kontekst

- a) Specifičnosti konteksta Svjetske baštine unutar kojega se poduzima Procjena utjecaja na baštinu (HIA).
- b) Različite regulative, planovi i upravljanje
- c) Alati, resursi i kapaciteti potrebni za pokretanje HIA

2. Preporučena procedura za provođenje HIA

2-1 Uvod

2-2 Ustanoviti što treba poduzeti prije početka HIA

3. Podaci i dokumentacija

4. Metode i pristupi adekvatni pojedinom dobru – optimizacija raspoloživih alata, tehnika i resursa

5. Obranjivi sustav procjene/evaluacija utjecaja

6. Može li se utjecaj izbjeći, smanjiti, sanirati ili kompenzirati - ublažavanje?

7. Sačiniti procjenu korisnu zemljama članicama, savjetodavnim tijelima i Odboru Svjetske baštine i relevantnu za kontekst Svjetske baštine općenito i specifičnih dobara posebno

Prilog 1: Proces procjene utjecaja na baštinu

Prilog 2: Sadržaj izvješća o obuhvatu

Prilog 3A: Primjer Vodiča za procjenu vrijednosti spomeničkih dobara

Prilog 3B: Primjer Vodiča za procjenu jačine utjecaja

Prilog 4: Sadržaj izvješća o utjecaju na baštinu

1. Kontekst

Posljednjih godina Odbor Svjetske baštine UNESCO-a je izdao brojna Izvješća o stanju zaštite, vezana uz opasnosti koje prijete dobrima Svjetske baštine uslijed različitih oblika razvoja na širem planu. To uključuje ceste, mostove, visoke građevine, komplekse (trgovački centri), neodgovarajuće, neprilagođene i nerazumne zahvate, obnove, rušenja i nove tipove infrastrukture kao parkovi vjetrenjača, ali i promjene u politici korištenja prostora i širenje urbanih okvira. Odbor je također ispitao prijetnje koje predstavlja pretjeran ili neodgovarajući turistički razvoj. Mnogi od spomenutih projekata mogli bi narušiti izgled, horizont, vizure i druge atribute koji doprinose izuzetnoj univerzalnoj vrijednosti (OUV).

Kako bi ICOMOS i Odbor mogli na zadovoljavajući način procijeniti potencijalne opasnosti, potrebno je specificirati utjecaje predloženih promjena na OUV. Iako se procjena utjecaja na baštinu provodi u mnogim zemljama, ona se ne provodi na dovoljno pouzdan način u kontekstu Svjetske baštine.

Formalne procjene, tamo gdje se one provode, uglavnom se oslanjaju na postupke procjene utjecaja na okoliš (EIA). Uz sve pogodnosti korištenja iskustava EIA, malo je vjerojatno da će ona biti iskoristiva bez određenih prilagodbi. EIA često raščlanjuje atribute kulturne baštine na pojedine elemente te procjenjuje utjecaj na njih kroz pojedinačne receptore kao što su zaštićeni objekti, arheološki lokaliteti ili specifične vizure, ne promatrajući OUV kao cjelokupnost njegovih atributa. Potreban je globalniji pristup, izravno vezan uz izražaj OUV lokaliteta ili dobra.

EIA stoga često dovodi do razočaravajućih rezultata kad se primjenjuje na dobra Svjetske baštine, jer procjena utjecaja nije jasno i izravno usmjerena na atribute OUV. Kumulativni utjecaji i rastuće promjene (štetne) mogu se pritom lako previdjeti. Kao primjer može poslužiti nedavna procjena utjecaja projekta gradnje mosta na Rajni na lokalitet Svjetske baštine u toj dolini.

Trenutačno raspolažemo ograničenim formalnim alatima za identifikaciju receptora i procjenu utjecaja i malo je dobrih primjera procjene utjecaja na baštinu (HIA) izvedenih za dobra Svjetske baštine (WH). Ipak, napredak virtualnih 3D prezentacija i digitalnih alata otvara nove mogućnosti za HIA.

a. Kontekst Svjetske baštine unutar kojega se provodi HIA

Spomenici Svjetske baštine moraju se sagledavati kao jedinstvene cjeline koje posjeduju OUV. Njihova OUV se iskazuje kroz niz atributa, i upravo te atribute treba zaštititi. Stoga HIA mora sagledati utjecaj svakog predloženog projekta ili promjene na te atribute, pojedinačno i zajednički, a ne na standardni niz receptora.

Izrada Izjava o OUV (SoOUV) za sve spomenike Svjetske baštine kako iziskuju Operativne smjernice za primjenu Konvencije o Svjetskoj baštini (UNESCO, 2008) paragraf 154-5, trebala bi pomoći pri jasnoj identifikaciji atributa kroz koje se očituje

OUV i njihove međusobne povezanosti. Ispitivanje integriteta i autentičnosti je još jedno korisno polazište.

Što se tiče procjene bilo kakvog učinka utjecaja na OUV, raspravljalo se o pojmovima kao «granice prihvatljive promjene» ili «sposobnost apsorpcije», ali nije se postigao konsenzus o svrsishodnosti tih koncepata ili o njihovoj mogućoj operacionalizaciji. Ne postoji ni konsenzus o načinu revitalizacije narušenih spomeničkih vrijednosti.

Brojni vizualni alati prilagođeni su procjeni utjecaja planiranih projekata na OUV raznih spomenika Svjetske baštine, posebno onih smještenih unutar dinamičnih gradskih prostora, ali dosad su oni rijetko poslužili za dublju procjenu utjecaja na sve atribute OUV. Postoje i različiti novi alati za snimanje i izradu karata nematerijalne baštine i višeslojnih atributa koji međutim nisu korišteni za spomenike Svjetske baštine.

Dobra Svjetske baštine su vrlo raznolika, a takvi su i mogući utjecaji. Iako se svaki novi alat može pokazati korisnim, postupci procjene utjecaja u bližoj budućnosti moraju koristiti cijeli niz postojećih alata ne oslanjajući se isključivo na neki pojedinačni.

Drugi ciklus periodičnih izvješća Svjetske baštine trebao bi pružiti ICOMOS-u nove podatke o tom predmetu. Cilj prikupljanja SoOUV za sve spomenike Svjetske baštine do 2012. također će biti važna osnova za smjernice ICOMOS-a.

b. Različite regulative, planovi i upravljanje

EIA i HIA nisu zakonski regulirani u svim zemljama i često izostaje pravni okvir na nacionalnoj razini za njihovo provođenje.

Državni organi za područje baštine razlikuju se od zemlje do zemlje, i ima zemalja u kojima oni nemaju jak utjecaj unutar nacionalnih struktura vlasti. U nekim zemljama postoje jaki sustavi za zaštitu okoliša kao dobra baza za EIA, a skrb za baštinu (uključujući i Svjetsku baštinu) je slaba ili nepostojeća. U drugima se HIA provodi, ali motivi provedbe su često elementarni (obično u obliku spiska aktivnosti).

Ove smjernice trebale bi podržati provedbu i važnost HIA, čak i tamo gdje je malo pravnih struktura koje podupiru postupke EIA/HIA.

Pravila dobre prakse trebala bi osigurati provođenje HIA po međunarodno priznatim standardima.

Ali u mnogim zemljama se u pojedinim sektorima koji se proglašavaju nacionalnim interesom dozvoljava zanemarivanje zahtjeva EIA ili HIA.

Planovi upravljanja spomenicima WH su potencijalno vrlo važni. Oni bi trebali biti čvrsto utkani u planiranje na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, te iako su već na različite načine uklopljeni u nacionalne sustave zaštite, morali bi se više koristiti u

određivanju načina procjene utjecaja projekata. Održivi razvoj dobara Svjetske baštine je iznimno važan, uključujući elemente OUV. Ako je plan upravljanja dovoljno jak i ako je prošao sav proces iscrpnih konzultacija u izradi, moguće je doći do kooperativnog pristupa i rješenja problema unutar plana.

Moguće opasnosti trebaju se predvidjeti u sustavu upravljanja na specifičan način za svaki spomenik – ne «jedna mjera za sve». Politika očuvanja uklopljena u sustav upravljanja također treba biti korištena kao mjera procjene mogućih negativnih utjecaja.

Brojni su spomenici Svjetske baštine za koje ne postoji djelotvoran sustav upravljanja (čak i tamo gdje postoji plan upravljanja). To pitanje je posebno naglašeno kod mnogih spomenika u izvješćima o stanju očuvanosti.

c. Alati, resursi i kapaciteti potrebni za pokretanje HIA

Stanje struke u mnogim zemljama je zadovoljavajuće, ali u drugima je razina vještina, znanja i resursa tek elementarna. Ove smjernice trebale bi se moći primijeniti u svim situacijama.

Samo ograničen broj osoba posjeduje vještine koje se traže za provedbu HIA, uz korištenje modernih informatičkih i sofisticiranih tehničkih alata. Oni mogu biti vrlo korisni, pogotovo u kompleksnijim situacijama, ali HIA ne smije ovisiti o tom malom broju ljudi. S druge strane, treba se potaknuti primjena novih provjereno efikasnih alata za HIA.

U pojedinim slučajevima provode se duboke i skupe analize, a njihov ishod je teško shvatljiv i provediv. Ključno je stoga iznaći optimalne resurse kako bi posao bio obavljen, ne tražeći više od potrebnog.

Obuka voditelja i djelatnika spomenika Svjetske baštine i kompetentnih agencija i organa vlasti na svim razinama u zemlji osigurati će da se HIA provede na odgovarajući način i da se njeni rezultati djelotvorno iskoriste.

Kvalifikacije i stručne sposobnosti provoditelja HIA su različite, ali često će biti potrebno dodatno usavršavanje. Jedan stručnjak uglavnom nije dovoljan za cijelu izradu HIA – češće je potrebno oformiti tim stručnjaka sa specifičnim analitičkim sposobnostima za pojedine projekte ili lokalitete. Postoje i stručne ustanove koje mogu pružiti usluge arhiva i druge alate. U određenim okolnostima dobro je razmisliti o mogućnosti partnerstva.

Iako prijedlozi za upis u WH moraju svjedočiti o postojanju odgovarajućih podataka i dokumentacije i o stvarnoj provedbi praćenja stanja spomenika, ponekad se zamjećuje nedostatak referentne dokumentacije.

Dobra dokumentacija ne mora sadržavati GIS, iako je to moćan i koristan alat ako je dostupan. Svaki pristup mora biti sustavan i slijediti racionalne smjernice.

2. Preporučena procedura za provođenje HIA

2-1 Uvod

- 2-1-1 Ovaj dio trebao bi pomoći zemljama članicama, menadžerima i donositeljima odluka pri upravljanju dobrima Svjetske baštine u okolnostima u kojima bi neki oblik promjene mogao narušiti OUV tih dobara. Promjena može biti štetna ili korisna, ali u svakom slučaju se mora procijeniti što objektivnije, uzimajući OUV kao referentnu točku.
- 2-1-2 Smjernice su sredstvo koje će potaknuti menadžere i donositelje odluka na razmišljanje o ključnim aspektima upravljanja baštinom i na odlučivanje temeljeno na činjenicama u okviru Konvencije o Svjetskoj baštini iz 1972. One su namijenjene i potencijalnim investitorima ili drugim promotorima projekata kako bi uzeli u obzir ključne elemente u odgovarajućem trenutku i na odgovarajućoj razini razrade. HIA može biti korisna i u općem upravljanju dobrima WH jer prikuplja informacije u datom trenutku.
- 2-1-3 Ima mnogo načina procjene utjecaja na spomeničku baštinu, neki su formalno prisutni u zakonima, neki vrlo stručni i sofisticirani, drugi manje. Ove smjernice daju određena načela i opcije. Koja god opcija prevagne, procjena mora biti «sukladna svrsi» - prihvatljiva za dobro WH, za predloženi projekt i za lokalno okruženje. Ona mora predstaviti činjenice na temelju kojih će se moći donijeti jasna, transparentna i provediva odluka.
- 2-1-4 U svakom prijedlogu projekta bit će dosta faktora koji se moraju uzeti u obzir. Uravnotežena i utemeljena odluka o projektu pretpostavlja saznanje o tome tko vrednuje neko mjesto i zašto. Time se dolazi do jasnog stava o značaju mjesta pa i o utjecaju predloženog projekta na taj značaj.
- 2-1-5 U slučaju dobara WH, njihov međunarodni značaj je osvjedočen u trenutku upisa i definiran kao OUV. Zemlje članice obvezuju se očuvati i zaštititi OUV kroz očuvanje i zaštitu atributa prepoznatih kao OUV. Izjava o OUV (SoOUV) navodi po čemu se smatra da dobro nosi OUV i točno koje karakteristike OUV trebaju biti ključne za HIA. Treba uložiti sav mogući napor kako bi se uklonio ili umanjio negativan utjecaj na značajna mjesta. Ipak će na kraju možda biti potrebno naći ravnotežu između javne koristi predloženog projekta i štete koji on može nanijeti mjestu. Stoga je također važno znati tko ima koristi od predloženog projekta i iz kojih razloga. U takvim slučajevima značaj koji se pripisuje spomeničkoj vrijednosti mora biti proporcionalan značaju mjesta i utjecaju projekta na njega. Dobra Svjetske baštine imaju de facto globalnu vrijednost i logično veći značaj od nacionalne i lokalne baštine.

- 2-1-6 Kad neki projekt prijeti narušavanjem OUV dobra Svjetske baštine, istraživanje atributa kulturne (i/ili prirodne) baštine mora biti u središtu svakog plana prijedloga i mora biti prezentirano u ranoj fazi svake opće procjene (kao EIA). Odgovorne osobe će prosuditi je li važnija potreba očuvanja baštine ili konkurentno korištenje i razvoj. Svakako će morati uzeti u obzir opasnost ugrožavanja statusa WH, a to treba biti jasno naznačeno u izvješću o HIA.
- 2-1-7 Kod zakonske provedbe studija utjecaja na okoliš, dijelovi koji se odnose na kulturnu baštinu moraju slijediti ove ICOMOS-ove smjernice kad god studija (EIA) uključuje neko dobro Svjetske baštine. HIA provedena kao dio EIA u tim okolnostima ne predstavlja dodatak normalnim zahtjevima EIA, već koristi drugačiju metodologiju koja se jasno usredotočuje na OUV i njene attribute. HIA se mora rezimirati u ranoj fazi studije o okolišu, a cjelovito HIA izvješće podnosi se kao stručni prilog. Zahtjevi moraju biti jasno artikulirani u fazi planiranja i provedbe. ICOMOS i Centar Svjetske baštine pozivaju zemlje članice na provedbu HIA prema ovim smjernicama i u skladu s pravilima dobre prakse. Ukoliko se dijelovi EIA koji se odnose na kulturnu baštinu ne obaziru na attribute OUV, neće zadovoljiti tražene standarde u upravljanju projektima koji uključuju dobra Svjetske baštine.

2-2 Ustanoviti što treba poduzeti prije početka HIA

- 2-2-1 Postupak procjene je u suštini vrlo jednostavan:
- Koje dobro je ugroženo i zašto je važno – kako ono doprinosi OUV-u?
 - Kakav će utjecaj predloženi projekt imati na OUV?
 - Kako se taj učinak može izbjeći, smanjiti, sanirati ili kompenzirati?
- 2-2-2 Cijeli postupak rezimiran je u Prilogu 1, ali ključni elementi uključuju pravovremene i trajne konzultacije sa svim relevantnim stranama i dogovor o obuhvatu i očekivanjima od HIA prije početka rada. Također, važno je identificirati moguće negativne utjecaje u vrlo ranoj fazi postupka, kako bi te informacije bile dostupne pri izradi projekta i planiranju proaktivno a ne retroaktivno.
- 2-2-3 Baza za upravljanje i odlučivanje je dobro razumijevanje dobra WH, njegovog značaja i OUV, njegovih atributa i konteksta. Plan upravljanja uglavnom će biti prvi korak nužan za jasnu i učinkovitu procjenu utjecaja. Izrada osnovne dokumentacije o dobru WH i njegovom stanju je najvažnije polazište.
- 2-2-4 Na početku svake procjene baštine, nakon što se identificira početni prijedlog novog projekta, treba odrediti obuhvat rada na HIA koji će dati osnove za donošenje odluka. Važno je provesti rane konzultacije s relevantnim stranama, uključujući zajednicu na koju se projekt odnosi. HIA također može biti korisna za prikupljanje informacija o dobru WH koje bi inače bile teže dostupne. HIA je koristan kooperativan alat za sve zainteresirane strane.

- 2-2-5 Izvješće o obuhvatu (kratko HIA) mora se dogovoriti sa svim relevantnim stranama – zemlja članica, regionalne ili lokalne vlasti, odgovorna ili savjetodavna tijela za skrb o baštini, lokalne zajednice i drugi, prema potrebi. U izvješću se mora jasno navesti što treba učiniti, zašto i kako, te kada i koji su očekivani rezultati. Važno je uključiti dinamiku dogovorenu između svih zainteresiranih strana i programa projekta (Prilog 2).
- 2-2-6 Izvješće o obuhvatu daje okvirni opis dobra WH i navodi njegove OUV. Također sadrži okvirne podatke o predloženom projektu, zašto je on potreban, sažetak postojećeg stanja lokaliteta i njegove okolice, pojedinosti o svim razmatranim alternativnim mogućnostima i projektima, okvirnu metodologiju i reference za HIA. Kod metodologije se navode organizacije i osobe s kojima se treba savjetovati, određuje se primjerice koje su zainteresirane strane i tko predstavlja interes baštine u zajednici, pojedinosti o osnovnim informacijama koje treba prikupiti, uključujući metode i odgovarajuća područja ispitivanja, možebitne spomeničke receptore i predloženu u metodologiju snimanja i procjene. U toj fazi također treba utvrditi je li lokacija projekta unutar WH dobra ili u kontaktnoj zoni, ili pak u okruženju dobra ali izvan samog dobra ili kontaktne zone. Izvješće o obuhvatu treba uputiti na širi ili kritični utjecaj – kompletno izvješće HIA će tako moći procijeniti neke pozitivne reakcije u smislu promjene projekta.
- 2-2-7 Izvješće o obuhvatu će također jasno navesti (koliko je izvedivo) koje su postojeće spoznaje o lokalitetu i gdje postoje praznine – kakva je kvaliteta podataka i koliko su oni pouzdani. Time se treba voditi u samoj procjeni.
- 2-2-8 Procjena utjecaja ne bi se trebala odnositi samo na velike projekte. WH dobra mogu biti osjetljiva i na promjene regulative koje mogu imati značajne posljedice – primjerice promjene u namjenama prostora i urbanističkih planova. Turistička infrastruktura i pojačani posjeti mogu dovesti do neočekivanih posljedica. Čak i veća arheološka istraživanja mogu negativno utjecati na svojstva OUV, iako će se to možda kompenzirati novim spoznajama.
- 2-2-9 U ovoj fazi također treba osigurati da organizacije i pojedinci koji provode HIA imaju odgovarajuće kvalifikacije i iskustvo i da njihove ekspertize odgovaraju zahtjevima lokaliteta, njegovog materijalnog i nematerijalnog sadržaja, njegovoj OUV i prirodi i širini predloženog projekta. Jedan stručnjak teško može biti dovoljan za kompletnu HIA, pa treba oformiti HIA tim stručnjaka iz područja baštine i drugih potrebnih profila: tim mora posjedovati specifične analitičke sposobnosti za svaki pojedini projekt ili lokalitet. Treba uzeti u obzir eventualna partnerstva. To može biti povoljno za razvoj kapaciteta za HIA, ali i za jačanje i razmjenu dobre prakse.

3. Podaci i dokumentacija

- 3-1 Ne postoje dogovoreni minimalni standardi za inventar, pregled podataka ili uvjete snimanja stanja, a bilo bi korisno da se to u dogledno vrijeme definira. Ti segmenti moraju biti usklađeni s potrebama dobra i upravljanja njime. Bilo bi poželjno da faza dokumentacije HIA bude što potpunija, uključujući izradu arhiva.
- 3-2 Za WH dobra, osnovna dokumentacija je Izjava o OUV i identifikacija atributa OUV. Ove smjernice se stoga usredotočuju na identifikaciju utjecaja na attribute te OUV. Ali HIA mora prikupiti i usporediti podatke o svim aspektima i svojstvima kulturne baštine unutar dogovorene zone kako bi se u potpunosti shvatio povijesni razvoj dobra, njegov kontekst, okvir i eventualno druge vrijednosti (nacionalne, lokalne).
- 3-3 Korisno je, iako ne i nužno, dokumentirati i stručno voditi prikupljanje podataka. Proces procjene nekad je vrlo dug, a izvori podataka zahtijevaju povremena «osvježenja». Kad izvori podataka fluktuiraju i kad je rok procjene dug, može se dogovoriti «zamrzavanje podataka» kako bi HIA tim mogao usporediti pojedine usporedive informacije.
- 3-4 Inventar mora biti uključen u HIA izvješće, u obliku tabela ili indeksa kao prilog glavnom tekstu. Temeljni arhiv prikupljenih materijala i podataka mora se sačuvati za daljnu uporabu, s odgovarajućim referencama, uključujući lokaciju i dostupnost. Za dobru dokumentaciju nisu nužne sofisticirane tehnike kao GIS ili kompleksne baze podataka; dovoljan je zdrav razum te sustavan i konzistentan pristup u skladu s potrebama dobra.
- 3-5 U kompleksnijim slučajevima može se međutim razmotriti i sofisticiraniji pristup. No korištenje baza podataka i GIS-a, ili 3D modela, mijenja način izrade HIA. Ti sustavi omogućavaju da procjena postane interaktivan proces, što znači da HIA može na učinkovitiji način dobiti povratne informacije u procesu planiranja. Ali to također otvara više slučajeva u kojima će HIA tim biti suočen s pitanjem «što ako». Izvješće o obuhvatu morat će utvrditi načela ove interakcije da bi HIA tim mogao efikasnije raditi.

4. Odgovarajuće metode i pristup za pojedina dobra – optimizacija alata, tehnika i resursa

- 4-1 Prikupljanje podataka u sklopu HIA mora uzeti u obzir sve moguće izvore. Tehnike uključuju proučavanje dokumenata te povijesna i terenska istraživanja kako bi se provjerilo stanje, integritet i autentičnost, neki posebni aspekti i slično. Nekad će biti potrebo izraditi model terena ili intervizualni model da bi se predvidio utjecaj na spomeničku baštinu. Treba detektirati i tekstualno jasno objasniti materijalne i nematerijalne spomeničke attribute te

kad god je moguće povezati ove druge s fizičkim karakteristikama koje ih utjelovljuju.

- 4-2 Istraživanja terena su općenito bitna za dobru i čvrstu HIA. Tehnike moraju biti prilagođene prijedlogu projekta i mogu uključivati neagresivne metode ili ispitivanje terena kao topografska i geofizička snimanja te virtualne 3D modele, ili pak nešto agresivnije metode kao uzimanje artefakata, znanstvena ispitivanja, sondiranja ili pokusna iskapanja. I usmena predaja može u nekim okolnostima biti valjana i korisna.
- 4-3 Kroz prikupljanje podataka ustanovit će se kvantiteta i karakteristike spomeničkih atributa, a time i njihova ranjivost na predloženi projekt. Treba također sagledati odnose između pojedinih spomeničkih resursa u cilju razumijevanja cjeline. Često postoji veza između materijalnog i nematerijalnog aspekta koju treba rasvijetliti.
- 4-4 Prikupljanje podataka u HIA je interaktivni proces koji može dovesti do pojave alternativnih rješenja i opcija za predloženi projekt.
- 4-5 Razumijevanje punog značenja OUV nekog WH dobra (i drugih spomeničkih vrijednosti) je ključni dio procesa HIA. Evaluacija ukupnog značaja učinka (ukupnog utjecaja) je funkcija vrijednosti spomenika i procjene razine utjecaja projekta.
- 4-6 Pri opisu WH dobara, bitno je započeti opisom atributa OUV. To su «osnovni podaci» po kojima će se mjeriti utjecaj, a uključuju kako materijalne tako i nematerijalne aspekte. Evidencija o postojećem stanju bit će korisna za svaki ključni atribut OUV.
- 4-7 Iako je SoOUV početna točka, te izjave nekad ne daju dovoljno detalja o atributima da bi se mogle izravno koristiti u radu na procjeni utjecaja. Svaki spomenik se mora procijeniti, a njegovi atributi će se nekad morati specifičnije definirati u procesu HIA.
- 4-8 Ta definicija atributa ne ide za redefiniranjem SoOUV, već opisuje attribute na način koji će olakšati donošenje odluke o predloženom projektu. Treba spomenuti da je OUV definirana u trenutku upisa dobra na Listu WH i ne može se mijenjati bez renominacije koja bi trebala proći kroz kompletan postupak evaluacije.
- 4-9 Gotovo uvijek je potrebno izraditi prikaz lokacije, tematske karte ili panoramske prikaze kako bi se demonstrirali nalazi i nastala pitanja. Prostorni prikaz pokazuje dispoziciju atributa, odnose među njima (to mogu biti procesi) i povezanost atributa u vizualnom, povijesnom, vjerskom, komunalnom, estetskom ili drugom smislu. Attribute treba jasno i čitko povezati s prethodnim komponentama SoOUV-a, ne radi puke simplifikacije već da bi se kulturna i druga kompleksnost prikazala u sinoptičkim tekstovima i

dijagramima. HIA timovi se ipak ne bi trebali pretjerano oslanjati na zemljovide, jer ljudsko poimanje prostora je 3D – izlazak na teren je uvijek nužan za uvid u prostorne odnose.

- 4-10 Jedna mogućnost procjene vrijednosti data je u Prilogu 3A. U tom sistemu vrijednost spomeničkih atributa procjenjuje se prema nacionalnim i međunarodnim registrima, prioritetima i preporukama nacionalnih istraživačkih programa i pripisanim vrijednostima. Zatim se stručnom prosudbom određuje važnost resursa. Ta metoda treba se koristiti što objektivnije, ali stručna kvalitativna procjena je neizbježna. Vrijednost dobra može se definirati sljedećim kategorijama:
- vrlo visoka
 - visoka
 - srednja
 - niska
 - zanemariva
 - nepoznata.
- 4-11 HIA izvješće mora sadržavati jasan i razumljiv tekstualni opis individualnih i/ili grupnih spomeničkih atributa, njihovo pojedinačno i/ili zajedničko stanje, važnost, međuodnose i osjetljivost te po mogućnosti i naznaku o mogućnosti promjene. To treba biti popraćeno kartografijom radi lakšeg čitanja. Svi spomenički elementi moraju biti uključeni, ali komponente koje doprinose OUV-u dobra WH posebno se naglašavaju i nekad će im se morati posvetiti posebno dodatno poglavlje. U priložima ili izvješćima mora biti detaljan inventar, tako da čitatelj može provjeriti procjenu svakog elementa. Primjer se nalazi u Prilogu 3C.

5. Obranjiv sustav procjene/evaluacije utjecaja

- 5-1 Učinci na attribute kulturne baštine uslijed razvojnih i drugih projekata i promjena mogu biti štetni i korisni. Treba identificirati sve promjene na svim atributima, posebno onima koji spomeniku daju njegovu OUV, što je i glavni predmet ovih smjernica. Također je važno identificirati razinu ili snagu neke specifične promjene ili utjecaja na neki specifični atribut – jer upravo ta kombinacija definira značaj utjecaja zvanog još i «značaj učinka».
- 5-2 Postoji tendencija sagledavanja utjecaja kao prvenstveno vizualnog. Vizualni utjecaji su često vrlo osjetljivi, ali potreban je širi pristup, kao što je naglašeno u Deklaraciji ICOMOS-a iz Xi'ana. Utjecaji se pokazuju u više oblika – mogu biti izravni i neizravni, kumulativni, privremeni i trajni, reverzibilni i nereverzibilni, vizualni, fizički, društveni i kulturni, pa i ekonomski. Mogu nastati kao posljedica izgradnje ili djelovanja predloženog projekta. Sve se to mora uzeti u obzir kod HIA.

- 5-3 Izravni utjecaji nastaju kao prva posljedica predloženog projekta ili promjene namjene. Oni mogu dovesti do fizičkog gubitka dijela ili cijelog atributa, i/ili do promjena njegovog okruženja – okolice u kojoj egzistira, lokalnog konteksta, ispreplitanja sadašnjosti i prošlosti u zajedničkom krajoliku. U postupku identifikacije izravnih utjecaja posebno treba paziti na različite tehnike dobivanja suglasnosti putem izbjegavanjem izravnog utjecaja – utjecaji koji naprosto «izbjegnu» fizičke resurse mogu biti ništa manje negativni za pojedine resurse, modele, cjeline, okvire, duh mjesta i sl.
- 5-4 Izravni utjecaji koji dovode do fizičkih gubitaka obično su trajni i nereverzibilni; oni su najčešće posljedica izgradnje i događaju se unutar samog područja projekta. Razina ili snaga tih utjecaja ovisit će o proporciji narušenog atributa i o tome jesu li narušene njegove karakteristike ili odnos prema OUV.
- 5-5 Izravni utjecaji koji narušavanju okruženje nekog atributa mogu nastati kao posljedica izgradnje ili djelatnosti razvojnog projekta i mogu imati učinak na određenoj udaljenosti od samog projekta. Procjena utjecaja na okruženje odnosi se na konkretne vizualne ili zvučne učinke (buka) koji se mogu primijetiti u datom trenutku. Ti utjecaji mogu biti privremeni ili trajni, reverzibilni ili nereverzibilni, ovisno o dosegu područja na koje se uzrok utjecaja može ukloniti. Utjecaji mogu biti sporadični ako se događaju povremeno ili su ograničenog trajanja, primjerice povezani s radnim vremenom ili učestalošću prolaska vozila.
- 5-6 Neizravni utjecaji nastaju kao sekundarna posljedica izgradnje ili djelatnosti projekta i mogu dovesti do fizičkog gubitka ili promjene okruženja nekog dobra izvan područja samog projekta. Primjer je izgradnja infrastrukture kao cesta ili vodova u funkciji projekta. Moraju se uzeti u obzir i eventualni povezani utjecaji uslijed budućih zahvata (koji uključuju treću stranu) koje je dati projekt omogućio ili olakšao.
- 5-7 Pri prosudbi o razini ili jačini utjecaja ili promjena uzimaju se u obzir njihovi izravni i neizravni učinci, njihova privremenost ili trajnost, reverzibilnost ili nereverzibilnost. Mora se sagledati i kumulativni učinak pojedinačnih utjecaja. Razina i jačina utjecaja može se rangirati bez obzira na vrijednost dobra kao:
- bez promjene
 - zanemariva promjena
 - mala promjena
 - umjerena promjena
 - velika promjena
- 5-8 Značaj učinka promjene – odnosno cjelokupni utjecaj – na neki atribut je funkcija važnosti atributa i razine promjene. To se može sažeti za svaki opisani atribut pomoću sljedećih indikatora. Budući da promjena ili utjecaji mogu biti korisni ili štetni, skala se sastoji od 9 točaka s točkom «neutralno» u sredini:
- velik korisni
 - umjereni korisni

- mali korisni
- zanemarivi korisni
- neutralni
- zanemarivi štetni
- mali štetni
- umjereni štetni
- velik štetni

Vrijednost spomeničkog dobra	Razina & Jačina promjene/UTJECAJ				
	Bez promjene	Zanemariva promjena	Manja promjena	Umjerena promjena	Veća promjena
Za WH dobra Vrlo visoka – atributi OUV	Značaj učinka ili ukupni učinak (štetan ili koristan)				
	Neutralno	Slab	Umjeren/Velik	Umjeren/Vrlo velik	Vrlo velik

Za druga spomenička dobra ili attribute	Značaj učinka (štetan ili koristan)				
Vrlo visoka	Neutralno	Slab	Umjeren/Velik	Velik/Vrlo velik	Vrlo velik
Visoka	Neutralno	Slab	Umjeren/Slab	Umjeren/Velik	Velik/Vrlo velik
Srednja	Neutralno	Neutralno/Slab	Slab	Umjeren	Umjeren/Velik
Niža	Neutralno	Neutralno/Slab	Neutralno/Slab	Slab	Slab/Umjeren
Zanemariva	Neutralno	Neutralno	Neutralno/Slab	Neutralno/Slab	Slab

5-9 Na primjer:

- Potpuno rušenje ključnog objekta koji je glavni nositelj OUV za WH dobro radi oslobađanja prostora za novu cestu značilo bi velik štetan učinak ili ukupan velik štetan utjecaj.
- Uklanjanje recentne ceste iz kontaktnog područja ključnog objekta koji je glavni nositelj OUV atributa predstavljalo bi velik koristan učinak ili ukupan pozitivan utjecaj.

5-10 Gornja tabela je sumarni prikaz kao pomoć pri procjeni utjecaja. HIA izvješće mora dati procjenu za svaki atribut OUV – na primjer u posebnoj tabeli – i pokazati na koji način su dobiveni rezultati za svaki pojedinačni ili zajednički spomenički atribut. To podrazumijeva kvalitativnu i kvantitativnu evaluaciju.

5-11 Prijedlozi se moraju ispitati u odnosu na postojeću regulativu i planove za spomeničko dobro i okolno područje. Kompatibilnost razine, uzorka, korištenja i drugih elemenata ispituje se prema atributima koji nose OUV i drugim vrijednostima. Važni su i elementi kao horizonti, tip arhitekture, volumeni i izgled površina, oblik mjesta, funkcionalno korištenje, opstojnost u

vremenu itd. Pri svemu tome, atributi projekta moraju se uskladiti s atributima lokaliteta, tako da projekt skladno nadopunjuje ili čak doprinosi vrijednosti spomeničkog dobra.

- 5-12 Promjene koje će projekt uzrokovati sagledavaju se i kroz njihov utjecaj na integritet i autentičnost. Za svako dobro moraju postojati dokazi o integritetu i autentičnosti u trenutku upisa, ili u trenutku retrospektivne SoOUV (paragrafi 79-88 Operativnih smjernica). Mora se shvatiti odnos između atributa OUV, autentičnosti i integriteta, i on se mora razumljivo prikazati u HIA izvješću. Autentičnost se odnosi na način na koji atributi prenose OUV, a integritet pokazuje da li su svi OUV atributi opstali unutar dobra i nisu li oni okrnjeni ili ugroženi.
- 5-13 Korisnost i štetnost – ili štetni učinci – moraju se pažljivo ispitati. Postoji niz korisnih i štetnih učinaka, i treba se upitati tko će profitirati od korisnih (a tko neće). Samo dobro i pripadajuća zajednica često ne profitiraju od korisnosti projekta. Financijske posljedice procjene također su važne i nerijetko izravno utječu na odluke. Analiza mora rasvijetliti a ne prikriti tu kompleksnost. Očuvanje dobra uračunava se u korisnost projekta, tako da se daje veća prednost onim projektima koji podržavaju to očuvanje u odnosu na ostale.

6. Mogu li se utjecaji, izbjeći, umanjiti, sanirati ili kompenzirati - ublažavanje?

- 6-1 Procjena utjecaja je interaktivni proces. Rezultati prikupljanja podataka i evaluacije vraćaju se na koncepciju projekta ili na prijedloge promjena ili arheoloških istraživanja.
- 6-2 Suština zaštite je u održivim promjenama. Treba poduzeti sve što je moguće kako bi se izbjegli, uklonili ili minimizirali štetni utjecaji na attribute OUV i druga značajna mjesta. Ipak će na kraju trebati naći pravu mjeru između javnog interesa predloženog projekta i štete koju on nanosi mjestu. Ta mjera je ključna u slučaju WH dobara.
- 6-3 HIA mora sadržavati prijedlog načela i metoda za ublažavanje ili kompenzaciju učinaka predloženog projekta ili drugih čimbenika promjena. To uključuje razmatranje drugih opcija za projekt, izbor lokacije, tajming, trajanje i projektnu dokumentaciju. HIA mora dokazati da su mjere ublažavanja prihvatljive u kontekstu zadržavanja OUV, uključujući autentičnost i integritet WH dobara. U tome bi trebale pomoći dostupne Operativne smjernice za periodične izvještaje.
- 6-4 U toj fazi, prije finalizacije HIA, dobro je poduzeti dodatne konzultacije.

7. Izraditi evaluaciju koja će biti korisna zemljama članicama, savjetodavnim tijelima i Odboru Svjetske baštine te relevantna za Svjetsku baštinu općenito i za pojedina specifična dobra

- 7-1 Prilog 4 je Vodič za sadržaje HIA izvješća. To je predmet stručne prosudbe nakon odgovarajućih konzultacija i definicije zahtjeva.
- 7-2 HIA izvješće pokazuje koje se odluke mogu donijeti na jasan, transparentan i provediv način. Razina detalja ovisi o lokalitetu i predloženim promjenama. Izjava o OUV je središnja točka procjene utjecaja i opasnosti za dobro.
- 7-3 HIA izvješće mora osigurati
- razumijevanje WH dobra i njegove OUV, autentičnosti i integriteta, stanja, konteksta (uključujući i druge spomeničke atribute) i međuodnosa;
 - razumijevanje doseg utjecaja koje uzrokuje projekt ili druge predložene promjene;
 - objektivnu procjenu tih utjecaja (korisnih i štetnih) na spomeničke elemente, posebno na OUV, integritet i autentičnost;
 - procjenu rizika za zadržavanje OUV i eventualne postojeće ili potencijalne opasnosti;
 - mišljenje o koristi projekta za baštinu uključujući bolju razinu znanja, razumijevanja i senzibilizacije i;
 - jasne smjernice za ublažavanje ili izbjegavanje utjecaja;
 - pripadajuću dokumentaciju kao detaljan inventar atributa OUV i drugih spomeničkih vrijednosti, utjecaje, preglede i znanstvene studije, ilustracije i fotografije.
- 7-4 HIA izvješće mora sadržavati netehnički sažetak sa svim važnim pitanjima, detaljan tekstualni opis i analizu i tekstualni sažetak rezultata ocjene utjecaja uz pripadajuće tabele radi lakšeg čitanja.

Prilog 1: Postupak procjene utjecaja na baštinu

Etape HIA
Koncepcija i plan
Rane konzultacije
Identifikacija i angažman odgovarajućih organizacija za posao
Utvrđiti zonu ispitivanja
Utvrđiti obuhvat rada
Prikupljanje podataka
Usporedba podataka
Karakterizirati spomenički resurs, uz posebnu identifikaciju atributa OUV
Prikaz i procjena izravnih i neizravnih utjecaja
Nacrt mjera ublažavanja – izbjegavanje, reduciranje, saniranje ili kompenzacija
Nacrt izvješća
Konzultacije
Moderirati rezultate procjene i mjere ublažavanja
Konačno izvješće i ilustracija – informacija za donošenje odluke
Ublažavanje
Objava i širenje rezultata i stečenih spoznaja

Prilog 2: Sadržaj izvještaja o obuhvatu

Na početku svake predložene procjene utjecaja dobro je dogovoriti obuhvat rada tako da on bude «prikladan svrsi», odnosno da omogući donošenje odluke. Bitna je konzultacija u ranoj fazi.

O obuhvatu se dogovaraju sve zainteresirane strane, uključujući zemlju članicu, regionalne i lokalne vlasti ili njihove agencije, službene pregovarače, predstavnike lokalne zajednice i javnost. Nekad je dobro uključiti i Odbor WH ili njegove savjetnike, ICOMOS i IUCN.

Za izvještaj o obuhvatu zadužen je «promotor». U sadržaju izvještaja mora biti:

- okvirni opis predloženog projekta ili zahvata uz sve pojedinosti dostupne u tom trenutku;
- sumarni prikaz postojećeg stanja lokaliteta i njegove okolice, temeljen na dotad obrađenim informacijama;
- izjava o OUV
- pojedinosti o razmatranim alternativnim opcijama;
- okvirna metodologija i reference za HIA u cjelini
- organizacije/pojedinci s kojima se pregovaralo ili će se pregovarati;

- procjena ključnih utjecaja projekta, točku po točku, koja mora sadržavati sljedeće:
 - pojedinosti (koliko su poznate) o osnovnim uvjetima i stanju;
 - mišljenje o potencijalnim učincima projekta kod kojih se smatra da ukupni utjecaji ili učinci nisu značajni i obrazloženje zašto bi oni trebali biti ostavljeni «izvan obuhvata» HIA;
 - tamo gdje se ukupni utjecaji smatraju potencijalno značajnima, treba detaljno navesti koje osnovne informacije se moraju prikupiti (uključujući metode i odgovarajuća područja studija), koji su vjerojatni osjetljivi spomenički receptori, posebno oni povezani s atributima OUV, i predložiti odgovarajuća ispitivanja i metodologiju procjene.
- dogovoreni kalendar za cijeli postupak, uključujući rokove za izvještavanje i konzultacije.

Prilog 3A: Primjer vodiča za procjenu vrijednosti spomeničke baštine

HIA za WH dobra mora uzeti u obzir njihovu međunarodnu spomeničku vrijednost kao i druge lokalne i nacionalne vrijednosti, te prioritete ili preporuke koje postoje u nacionalnim programima istraživanja. Također se moraju razmotriti druge međunarodne vrijednosti koje se reflektiraju primjerice u međunarodnim destinacijama prirodne baštine.

Stručnom prosudbom određuje se važnost resursa. Vrijednost se može definirati sljedećim kategorijama:

- Vrlo visoka
- Visoka
- Srednja
- Niska
- Zanemariva
- Nepoznata moguća.

Sljedeća tabela ne iscrpljuje sve slučajeve.

Kategorizacija vrijednosti	Arheologija	Graditeljska baština ili povijesni urbani krajolik	Povijesni krajolik	Nematerijalna kulturna baština ili asocijacije
Vrlo visoka	Lokaliteti priznate međunarodne vrijednosti s Liste WH. Individualni atributi nositelji OUV WH dobra. Resursi koji mogu znatno doprinijeti obznanjivanju međunarodnih ciljeva	Lokaliteti ili objekti priznate međunarodne vrijednosti upisani u WH kao dobra univerzalne vrijednosti. Individualni atributi nositelji OUV WH dobra.	Krajolici priznate međunarodne vrijednosti s liste WH. Individualni atributi nositelji OUV WH dobra. Povijesni krajolici međunarodne vrijednosti,	Područja povezana s aktivnostima nematerijalne kulturne baštine prema nacionalnom registru. Asocijacije na posebne inovacije, tehnički ili znanstveni razvoj ili pokrete globalnog

	istraživanja.	Ostali objekti ili urbani krajolici priznate međunarodne vrijednosti.	registrirani ili ne. Izuzetno dobro očuvani povijesni krajolici s neglašenom koherencijom, vremenskom dubinom i drugim ključnim elementima	značaja. Asocijacije na posebne pojedince globalnog značaja
Visoka	Nacionalni registrirani arheološki spomenici zaštićeni zakonima Zemlje članice. Neregistrirani lokaliteti koji bi po kvaliteti i važnosti trebali biti registrirani. Resursi koji znatno doprinose ciljevima nacionalnih istraživanja.	Nacionalno registrirani očuvani objekti. Drugi objekti koji pokazuju posebnu kvalitetu u svom tkivu i povijesnim asocijacijama, što se neadekvatno odražava u kategorizaciji. Očuvana područja koja sadrže vrlo važne objekte. Neregistrirani objekti očigledne nacionalne važnosti.	Nacionalno registrirani povijesni krajolik izuzetnog interesa. Neregistrirani krajolici izuzetnog interesa. Neregistrirani krajolici visoke kvalitete i značaja, dokazive nacionalne vrijednosti. Dobro očuvani povijesni krajolici s naglašenom koherencijom, vremenskom dubinom i drugim ključnim elementima.	Nacionalno registrirana područja ili aktivnosti povezane s globalno važnim aktivnostima nematerijalne kulturne baštine. Asocijacije na posebne inovacije, tehnički ili znanstveni razvoj ili pokrete nacionalnog značaja. Asocijacije na posebne pojedince nacionalnog značaja.
Srednja	Registrirani ili neregistrirani resursi koji znatno doprinose ciljevima regionalnih istraživanja.	Registrirani objekti. Povijesni (neregistrirani) objekti koji pokazuju posebnu kvalitetu ili povijesne asocijacije. Očuvana područja s objektima koji znatno doprinose njihovom povijesnom karakteru. Povijesni urbani krajolici ili izgrađena područja jakog integriteta zgrada ili okružja.	Registrirani posebni povijesni krajolici. Neregistrirani povijesni krajolici koji zaslužuju tu oznaku. Krajolici regionalne vrijednosti. Prosječno dobro očuvani povijesni krajolici s priličnom koherencijom, vremenskom dubinom i drugim ključnim elementima.	Područja povezana s aktivnostima nematerijalne kulturne baštine po lokalnim registrima. Asocijacije na posebne inovacije ili napretke, regionalnog ili lokalnog značaja. Asocijacije na posebne pojedince regionalnog značaja.
Niska	Registrirani ili neregistrirani resursi lokalnog značaja.	«Lokalno popisani» objekti.	Jaki neregistrirani povijesni krajolici.	Nematerijalna kulturna baština lokalnog značaja.

	Resursi narušeni lošom zaštitom i/ili slabo preživjelim kontekstualnim asocijacijama.	Povijesni (nepopisani) objekti skromne kvalitete ili povijesnih asocijacija.	Povijesni krajolici važni za lokalne interesne grupe.	Asocijacije na posebne pojedince lokalnog značaja.
	Resursi ograničene vrijednosti, ali koji potencijalno mogu doprinijeti ciljevima istraživanja.	Povijesni urbani krajolici ili izgrađena područja ograničenog integriteta zgrada ili okružja.	Povijesni krajolici narušeni lošom zaštitom i/ili slabo preživjelim kontekstualnim asocijacijama.	Slabo preživjela fizička područja u kojima se aktivnosti odvijaju ili s kojima su povezane.
Zanemariva	Resursi malog ili izgubljenog arheološkog interesa.	Objekti ili urbani krajolici bez graditeljske ili povijesne vrijednosti; objekti intruzivnog karaktera.	Krajolici male ili nevažne povijesne vrijednosti.	Malo preživjelih asocijacija ili nematerijalne kulturne baštine.
Nepoznata potencijalna	Važnost resursa nije utvrđena.	Objekti s nekim skrivenim (tj. nedostupnim) povijesnim potencijalom.	n/a	Malo je poznato ili zabilježeno o nematerijalnoj kulturnoj baštini područja.

Prilog 3B: Primjer Vodiča za procjenu jačine utjecaja

Jačina utjecaja	Arheološki atributi	Atributi graditeljske baštine ili povijesnog urbanog krajolika	Atributi povijesnog krajolika	Atributi nematerijalne kulturne baštine ili asocijacije
Velik	<p>Promjene na atributima koji nose OUV WH dobara.</p> <p>Promjene na gotovo ukupnom ključnom arheološkom materijalu, uključujući i elemente koji nose OUV, tako da je resurs totalno narušen.</p> <p>Globalne promjene okružja.</p>	<p>Promjene na ključnim elementima povijesnih objekata koji doprinose OUV-u, tako da je resurs totalno narušen.</p> <p>Globalne promjene okružja.</p>	<p>Promjene na gotovo svim ključnim elementima povijesnog krajolika, parcelama ili komponentama; ekstremni vizualni učinci; totalna promjena zvukova ili promjena kvalitete zvuka; fundamentalna promjena korištenja ili pristupa; kao rezultat, ukupna promjena karaktera povijesnog krajolika i gubitak OUV.</p>	<p>Velike promjene na području koje utječu na aktivnosti nematerijalne kulturne baštine, asocijacije ili vizualne poveznice i kulturnu aprecijaciju.</p>
Umjeren	<p>Promjene na brojnom ključnom arheološkom materijalu, tako da je resurs očito narušen.</p> <p>Značajne promjene</p>	<p>Promjene na ključnim elementima povijesnih objekata tako da je resurs znatno narušen.</p> <p>Promjene okružja</p>	<p>Promjene na brojnim ključnim elementima povijesnog krajolika, parcelama ili komponentama; vizualne promjene brojnih ključnih</p>	<p>Znatne promjene na području koje utječu na aktivnosti nematerijalne kulturne baštine, asocijacije ili vizualne poveznice i kulturnu</p>

	okružja koje narušavaju karakter resursa.	povijesnog objekta tako da je on znatno narušen.	aspekata povijesnog krajolika; primjetna razlika zvukova ili kvalitete zvuka; znatna promjena korištenja ili pristupa; kao rezultat, umjerena promjena karaktera povijesnog krajolika.	aprecijaciju.
Mali	Promjene na ključnom arheološkom materijalu, tako da je resurs lakše narušen. Manje promjene okružja.	Promjene na ključnim elementima povijesnih objekata tako da je resurs lakše narušen. Promjene okružja povijesnog objekta tako da je on primjetno narušen.	Promjene na nekim ključnim elementima povijesnog krajolika, parcelama ili komponentama; manje vizualne promjene nekih ključnih aspekata povijesnog krajolika; ograničene promjene razine buke ili kvalitete zvuka; lakša promjena korištenja ili pristupa; kao rezultat, ograničena promjena karaktera povijesnog krajolika.	Promjene na području koje utječu na aktivnosti nematerijalne kulturne baštine, asocijacije ili vizualne poveznice i kulturnu aprecijaciju.
Zanemariv	Vrlo male promjene na ključnom arheološkom materijalu ili okružju.	Lakše promjene na elementima povijesnih objekata ili njihovom okružju, koje ga teško mogu narušiti.	Vrlo male promjene na nekim ključnim elementima povijesnog krajolika, parcelama ili komponentama; faktički nepromijenjeni vizualni efekti; vrlo male promjene razine buke ili kvalitete zvuka; vrlo male promjene korištenja ili pristupa; kao rezultat, vrlo mala promjena karaktera povijesnog krajolika.	Vrlo slabe promjene na području koje utječu na aktivnosti nematerijalne kulturne baštine, asocijacije ili vizualne poveznice i kulturnu aprecijaciju.
Bez promjene	Bez promjene	Bez promjene na objektu ili okružju	Bez promjene na elementima, parcelama ili komponentama; bez vizualne i	Bez promjene

Prilog 3C: Primjer upisa inventara

Sljedeći spisak daje preporučena polja podataka koja se mogu koristiti u tabelama i inventarima u kojima se uspoređuju informacije o individualnom spomeniku ili grupi spomeničkih dobara.

Jedinstveni identifikacijski broj

Naziv spomenika

Lokacija (referentna karta)

Tip spomenika (tumulus, crkva, tvrđava, krajolik, nematerijalno dobro itd.)

Datum

Status (na pr. Upisan u nacionalni ili lokalni registar, WH)

Kratak opis

Stanje

Autentičnost

Integritet

Međuodnosi (spisak)

Osjetljivost

Važnost (vrlo visoka, visoka, ..)

Jačina utjecaja projekta – izgradnja (velika umjerena, mala, zanemariva, bez promjene)

Značaj učinka projekta – izgradnja (velik koristan, umjeren koristan, mali koristan, neznatan koristan, bez promjene, neznatan štetan, mali štetan, umjeren štetan, velik štetan)

Operativna jačina utjecaja (kao gore)

Operativni značaj učinka

Prilog 4: Sadržaj izvješća o utjecaju na baštinu

HIA izvješće mora podastrijeti činjenice temeljem kojih će se moći donijeti jasne, transparentne i provedive odluke. Razina potrebnih detalja ovisi o lokalitetu i predloženim promjenama. Izjava o OUV je ključna za evaluaciju utjecaja i rizika za lokalitet.

U izvješću mora biti:

- vlastito ime WH dobra,
- njegove zemljopisne koordinate,
- datum upisa,
- datum HIA izvješća,
- imena organizacija i tijela odgovornih za pripremu HIA izvješća,
- za koga je izvješće pripremljeno i
- izjavu o tome jesu li izvješće procijenili vanjskih suradnici ili stručnjaci.

Sadržaj okvirnog izvješća

1. Netehnički sažetak – mora sadržavati sve ključne točke i biti upotrebljiv sam.

2. Sadržaj

3. Uvod

4. Metodologija

- Izvori podataka
- Objavljeni radovi
- Neobjavljena izvješća
- Baze podataka
- Terenska snimanja
- Metodologija procjene utjecaja
- Obuhvat procjene
- Evaluacija spomeničkih resursa
- Procjena razine specifičnog utjecaja i promjene
- Evaluacija ukupnog učinka
- Definicija područja evaluacije

5. Povijest lokaliteta i opis –

U ovoj sekciji ključna je Izjava o OUV, te opis atributa koji nose OUV i koji doprinose Izjavama o autentičnosti i integritetu.

U ovoj sekciji navode se i svi lokaliteti, spomenici i objekti registrirani na nacionalnom i lokalnom planu, kao i neregistrirani lokaliteti. Prikazuje se povijesni razvoj ispitivanog područja, njegov karakter kao povijesni krajolik, uključujući terenske obrasce, granice i preživjele povijesne elemente krajolika i kulturne baštine. Opisuje se stanje cjeline i individualnih atributa i komponenata, fizičke karakteristike, osjetljive vizure i nematerijalne asocijacije koje se mogu dovesti u vezu s atributima. Opis se posebno usredotočuje na izravno zahvaćena područja, ali mora uključiti i cjelinu.

6. Opis predloženih promjena ili projekata

7. Procjena i evaluacija ukupnog učinka predloženih promjena

U ovom dijelu daje se procjena specifičnih promjena i utjecaja na attribute OUV i druge spomeničke vrijednosti. Taj dio mora sadržavati opis i procjenu izravnih i neizravnih učinaka, fizičkih, vizualnih i zvučnih, na individualne spomeničke attribute, resurse ili elemente i asocijacije, kao i na cjelinu. Utjecaj na OUV ocjenjuje se kroz procjenu utjecaja na attribute koji nose OUV dobra. Moraju se uzeti u obzir svi učinci na sve attribute; potrebna je stručna prosudba za prezentaciju informacija u odgovarajućem obliku kako bi se omogućilo donošenje odluka.

Ovdje se također daje evaluacija ukupnog značaja učinka – ukupni učinak – predloženih projekata ili promjena na individualne attribute i na cjelinu WH dobra. Možda će se

trebati pokazati i na koji način bi promjene mogle utjecati na percepciju dobra na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom planu.

8. Mjere za izbjegavanje, reduciranje ili kompenzaciju utjecaja – mjere ublažavanja

Te mjere su i općenite i specifične za pojedine lokalitete ili spomenike, a uključuju:

- one koje se poduzimaju prije početka projekta ili promjene (na pr. arheološka iskopavanja),
- one koje se poduzimaju za vrijeme izgradnje ili zahvata (na pr. praćenje ili fizička zaštita spomenika) i
- one koje se poduzimaju nakon izgradnje, a u vrijeme trajanja djelatnosti projekta (na pr. interpretacija ili mjere prilaza, senzibilizacija, edukacija, prijedlozi rekonstrukcije),
- prijedloge za širenje informacija, znanja i razumijevanja do kojih je dovela HIA ili bilo koje drugo terensko ili znanstveno istraživanje.

9. Sažetak i zaključci, uključujući

- Jasnu izjavu o učincima na OUV spomenika WH, njegov integritet i autentičnost,
- Opasnost za status spomenika kao WH,
- Sve korisne učinke, uključujući širenje znanja, bolje razumijevanje i jaču senzibilizaciju.

10. Bibliografija

11. Glosar korištenih pojmova

12. Zahvale i autorstvo

13. Ilustracije i fotografije koje pokazuju primjerice:

- Lokaciju i obuhvat lokaliteta s kontaktnim zonama
- Svako definirano područje ispitivanja
- Projekt ili prijedlog promjene
- Vizualnu ili intervizualnu analizu
- Mjere ublažavanja učinaka
- Ključna mjesta i poglede

14. Prilozi s detaljnim podacima, kao:

- Tabele s individualnim dobrima ili elementima, okvirni opis i rezime utjecaja
- Studije
- Izvješća o terenskim istraživanjima (geofizička snimanja, sondiranja i iskopi)
- Znanstvene studije
- Spisak konzultanata i njihovi odgovori
- Izjava o obuhvatu ili sažetak projekta.